

2012 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), – 2013. – № 15. – Ст. 99.

8. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), – 2001, – № 25–26. – Ст. 131.

9. Хатнюк Н.С. Правові наслідки визнання угоди недійсною // [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_4/hatnyuk.htm.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.

11. Земельне право України : підручник / За ред. О.О. Погрібного та І.І. Каракаша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – С. 564–568.

12. Єлісєєва О. Правові засади припинення права приватної власності на земельну ділянку у випадку її конфіскації за рішенням суду // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Юридичні науки. – 2005. – Вип. 63–64. – С. 44–48.

13. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.

УДК 347.956(477)

Д. Цихоня,

аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАЧЕННЯ СТРОКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Конституційне право на судовий захист, що гарантоване ст. 55 Основного Закону держави, належить до невідчужуваних та непорушних прав людини і громадянина. Реалізацією права особи на судовий захист є можливість оскарження рішень у судах апеляційної інстанції. У свою чергу забезпечення апеляційного оскарження рішення суду, відповідно до п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, є однією з основних засад судочинства.

Для реалізації можливості звернутися до апеляційного суду з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції необхідна наявність низки передумов. Однією з основних об'єктивних передумов апеляційного оскарження є дотримання строку на апеляційне оскарження рішень суду першої інстанції.

Право апеляційного оскарження, умови та порядок його реалізації є предметом наукових досліджень таких вчених, як М. Бородін, П. Гвоз-

дик, Л. Гузь, К. Гусаров, О. Дем'янова, В. Комаров, В. Кройтор, Д. Луспенник, Р. Мінченко, О. Трач, Є. Чернушенко, П. Шевчук та інші. Однак, незважаючи на активні дослідження апеляційного провадження у цивільному судочинстві як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, у правовій доктрині, а також у судовій практиці, проблема застосування процесуальних норм, що встановлюють строки апеляційного оскарження, продовжує існувати. Відсутність єдиного підходу, що обумовлена неоднозначним тлумаченням процесуальних норм, має наслідком непоодинокі випадки виникнення помилок у встановленні дати, з якої визначається строк оскарження рішення суду, його поновлення та поважність причин для такого поновлення, які, на жаль, не віднайшли беззаперечного вирішення й у зв'язку з реформуванням судової системи та внесенням суттєвих змін до цивільного процесуального законодавства.

Відповідно, метою даної статті є дослідження проблемних питань визначення строків апеляційного оскарження у цивільному судочинстві, в тому числі й щодо справ, в яких має місце відкладення складання повного рішення суду.

Процесуальний строк – це певний період часу, в межах якого здійснюються процесуальні дії [1, с. 190]. Згідно зі ст. 67 ЦПК України строки, в межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо не визначені законом – встановлюються судом.

Строки апеляційного оскарження визначені на законодавчому рівні у ст. 294 ЦПК України. На сьогодні, згідно з положеннями зазначеної норми, апеляційна скарга на рішення суду подається протягом десяти днів із дня його проголошення, а ухвалу суду першої інстанції – протягом п'яти днів із дня її проголошення. Для тих осіб, які брали участь у справі, але не були присутні в судовому засіданні під час проголошення рішення суду чи ухвали, законодавець встановлює десятиденний строк із дня отримання копії рішення та, відповідно, п'ятиденний строк із дня отримання копії ухвали.

Передбачені ст. 294 ЦПК України строки на апеляційне оскарження рішення чи ухвали суду першої інстанції необхідно обчислювати з урахуванням визначеного ст. 69 ЦПК України правила про початок перебігу процесуальних строків – із наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок, та з дотриманням вимог ч. 3, 6 ст. 70 ЦПК України.

Ст. 294 ЦПК України, на відміну від попередньої редакції, встановлено скорочені строки звернення громадян до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції. Відповідно, зазначені строки апеляційного оскарження судових рішень у цивільному процесі, що зазнали суттєвих змін у світлі реформування судової системи і прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від

07.07.2010 року, не залишилися поза увагою провідних юристів та вчених.

Насамперед щодо скорочення процесуальних строків звернення громадян до суду заслуговує на увагу правова позиція Конституційного Суду України, викладена в його Рішенні від 13.12.2011 року № 17-рп/2011 [2], згідно з п. 6.1 якого положення ч. 1, 2 ст. 294 ЦПК України визнано конституційними. При цьому зазначено, що у процесуальних кодексах лише скорочено строки здійснення окремих процесуальних дій, а зміст та обсяг конституційного права на судовий захист і доступ до правосуддя не звужено. Наведені зміни не унеможливають ефективного розгляду судових справ, тому не суперечать Конституції України.

Позиція законодавця з питань скорочення процесуальних строків отримала переважно схвальні відгуки у правовій доктрині. Зокрема, Р. Мінченко, досліджуючи апеляційне провадження в цивільному судочинстві України, зазначає, що нові правила обчислення строків апеляційного оскарження позитивно вплинуть на реалізацію одного з основних функціональних принципів цивільно-процесуального права – принципу неупередженого справедливого розгляду справи в розумні строки [3, с. 66].

Однак учені звертають увагу як на позитивні, так і негативні наслідки скорочення загалом процесуальних строків у цивільному судочинстві. Так, Я. Петров, М. Сорочинський відзначають, що з одного боку, такі зміни сприятимуть більш оперативному розгляду судових спорів. З іншого боку, зважаючи на завантаженість судів, існує ризик того, що суди будуть змушені їх постійно продовжувати. Крім того, із практичної точки зору, як відзначається, разом зі скороченням термінів скорочується і кількість часу, необхідного для підготовки процесуальних документів і надання доказів у справі [4, с. 119].

Суттєвих змін зазнали також і правові наслідки пропуску строку на апеляційне оскарження, що регламентовані ч. 3 ст. 297 ЦПК України. Зо-

крема, якщо апеляційна скарга подана після закінчення строків, установлених ст. 294 ЦПК України, й особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, вказані нею в заяві, визнані неповажними, апеляційна скарга залишається без руху. Тоді як ст. 72 ЦПК України, що визначає наслідки пропущення процесуальних строків, у ч. 2 передбачає, що документи, подані після процесуальних строків, залишаються без розгляду, якщо суд за клопотанням особи, що їх подала, не знайде підстав для поновлення або продовження строку.

Згідно з п. 1 ч. 3 ст. 297 ЦПК України особі протягом тридцяти днів із моменту отримання ухвали надається право звернутися до апеляційного суду із заявою про поновлення строків або вказати інші підстави для поновлення строку. Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку апеляційного оскарження будуть визнані неповажними, суддя-доповідач, відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 297 ЦПК України, відмовляє у відкритті апеляційного провадження.

Іншого порядку обчислення строку апеляційного оскарження судових рішень, у тому числі і для виняткових випадків, крім того, що визначений у ст. 294 ЦПК України, законодавець не передбачає. Однак відповідно до ч. 3 ст. 209 ЦПК України у виняткових випадках залежно від складності справи складання повного рішення може бути відкладено на строк не більше п'яти днів із дня закінчення розгляду справи, проте вступну частину і резолютивну частину суд має проголосити в тому самому засіданні, в якому закінчився розгляд справи. Рішення суду, що містить вступну та резолютивну частини, має бути підписане всім складом суду і приєднане до справи. Згідно з ч. 1 ст. 218 ЦПК у разі проголошення в судовому засіданні лише вступної та резолютивної частин судового рішення суд повідомляє, коли особи, які беруть участь у справі, зможуть ознайомитися з повним рішенням суду.

Відповідно до ч. 2 ст. 222 ЦПК України копії повного рішення суду видаються особам, які брали участь у справі, негайно після проголошення такого рішення. У разі проголошення лише вступної та резолютивної частин судового рішення особам, які брали участь у справі і були присутні на судовому засіданні, негайно після його проголошення видаються копії судового рішення із викладом вступної та резолютивної частини. Особам, які брали участь у справі, проте не були присутні на судовому засіданні, згідно з ч. 3 зазначеної норми, копії повного судового рішення надсилаються рекомендованим листом із повідомленням про вручення протягом двох днів із дня його складання або за їх зверненням вручаються їм під розписку безпосередньо в суді.

Системний аналіз ч. 3 ст. 209, ч. 2, 3 ст. 222, ст. 294, ч. 3 ст. 297 ЦПК України надає змогу дійти висновку, що загальні правила ст. 294 ЦПК України щодо обчислення строку апеляційного оскарження поширюються також і на випадки, коли відповідно до ч. 3 ст. 209 ЦПК України суд проголосив лише вступну та резолютивну частини рішення. Тобто обчислення десятиденного строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції для осіб, які брали участь у справі і були присутні на судовому засіданні, доцільно здійснювати з дня, після якого проголошено вступну та резолютивну частини рішення. Тоді як обчислення аналогічного строку для осіб, які брали участь у справі, проте не були присутні на судовому засіданні під час проголошення судового рішення, розпочинається з дня отримання копії повного судового рішення. Даний висновок має принципове значення у питаннях забезпечення та фактичної реалізації гарантованого державою права апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції, зокрема й окремих його частин.

Відповідно до ч. 1 ст. 215 ЦПК України рішення суду складається зі вступної, описової, мотивувальної та резо-

лютивної частин. У ч. 1 ст. 292 ЦПК України визначено, що сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

Пленум Верховного Суду України у п. 4 постанови «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку» від 24.10.2008 року також звертає увагу на те, що об'єктом апеляційного оскарження можуть бути рішення суду першої інстанції, в тому числі додаткові, заочні, що можуть бути оскаржені як у цілому, так і в частині, а також щодо обставин (фактів), встановлених судом (незалежно від того, чи вплинули висновки суду про ці обставини (факти) на вирішення справи по суті), або резолютивної частини з питань розподілу судових витрат між сторонами, порядку та способу виконання рішення тощо.

Можливість апеляційного оскарження окремих частин рішення суду першої інстанції отримала схвалення й у правовій доктрині. Окремі висновки суду, які містяться в рішенні або ухвалі, або певні частини судового акту, на думку К. Гусарова, є самостійним об'єктом апеляційного перегляду. У цілому погоджуючись із резолютивною частиною рішення (тобто не оспорюючи його законність), як зазначає вчений, особа має право оскаржити висновки, що містяться у вступній або описовій частині рішення. Самостійне оскарження мотивувальної частини судового рішення обґрунтовує тим, що законної сили поряд із резолютивною частиною рішення набирають також його мотиви в частині встановлення фактів та правовідносин, що в майбутньому можуть мати преюдиційне значення [5, с. 845].

Допустимість подання апеляційної скарги не лише на рішення суду в цілому, але й на його частину, зокрема мотивувальну, незалежно від того, чи вплинули викладені в рішенні суду висновки про певні обставини (факти) на вирішен-

ня справи по суті, підтримують також і М. Балюк та Д. Луспеник [6, с. 470].

Системний аналіз законодавчих приписів та основних доктринальних підходів із визначення об'єкта апеляційного оскарження надає змогу дійти висновку щодо допустимості оскарження в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції як повністю, так і частково.

Для осіб, які брали участь у справі і не були присутні на судовому засіданні під час проголошення лише вступної та резолютивної частини рішення суду першої інстанції, відкладення складання повного рішення суду істотно не впливає на реалізацію належного їм права апеляційного оскарження такого рішення, в тому числі й окремих його частин — описової, мотивувальної, зокрема, оскільки законодавець, як засвідчує системний аналіз процесуальних норм, гарантує їм десятиденний строк для такого оскарження, що обчислюється з дня отримання копії повного судового рішення.

Деяко інша ситуація спостерігається для осіб, які брали участь у справі і були присутні на судовому засіданні під час проголошення лише вступної та резолютивної частин судового рішення. Десятиденний строк апеляційного оскарження для таких осіб доцільно визначати з дня, після якого проголошено вступну та резолютивну частину. Тоді як складання повного рішення може бути відкладено на строк не більш п'яти днів із дня закінчення розгляду справи.

У випадку, коли складання повного рішення відкладається, а в судовому засіданні проголошується лише вступна і резолютивна частини такого рішення, із правовою позицією суду, на якій ґрунтується оскаржуване рішення, особа має змогу ознайомитися лише після одержання повного рішення суду першої інстанції. Відповідно, підстави для оскарження рішення суду така особа може визначити лише після ознайомлення з повним текстом такого рішення. Вбачається, що у випадку оскарження

зазначеними особами окремих частин рішення суду, зокрема мотивувальної частини, в їх розпорядженні буде значно менше часу на ознайомлення з текстом повного судового рішення і, відповідно, на підготовку апеляційної скарги. Що, фактично, можна розцінювати як обмеження в реалізації права апеляційного оскарження та порушення, в цілому, конституційного права на судовий захист. Ситуація суттєво ускладнюватиметься для тих осіб, які не є юристами і потребують професійної допомоги у підготовці апеляційної скарги, що вимагатиме ще більше часу як для вивчення матеріалів справи, рішення суду першої інстанції, так і безпосередньо для підготовки апеляційної скарги на таке рішення відповідним спеціалістом.

Визначаючи апеляційний термін, слід враховувати, що за цей час особи, які беруть участь у справі та не задоволені винесеним судовим рішенням, повинні підготуватися до його оскарження. Вони мають ретельно продумати, які факти, судження були ними недостатньо виявлені, обґрунтовані й у зв'язку із цим не прийняті до уваги судом першої інстанції [7, с. 40-41]. У зв'язку із чим вбачається доцільним внесення відповідних законодавчих змін до процесуального законодавства щодо обчислення строку апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції у виняткових випадках проголошення в судовому засіданні лише вступної та резолютивної частини рішення суду і відкладення складання повного рішення.

Отже, механізм реалізації права на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції пов'язаний з однією з основних об'єктивних передумов дотримання строку оскарження. Встановлено, що процесуальні строки апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції, визначені у ст. 294 ЦПК України, є скороченими порівняно із зазначеною нормою у попередній редакції. Проведене дослідження засвідчує неоднозначний та суперечливий підхід законодавця у визначенні строку апеляційного оскарження у справах, складання повного рішення в яких, у виняткових обстави-

нах, підлягає відкладенню. Застосування загальних норм визначення строку апеляційного оскарження призводить до необхідності обчислення строку апеляційного оскарження такого рішення з дня проголошення в судовому засіданні його вступної та резолютивної частини для осіб, які брали участь у справі і були присутні на судовому засіданні. Що, фактично, можна розцінювати як обмеження в реалізації права апеляційного оскарження, так як із правовою позицією суду особа матиме змогу ознайомитися лише після одержання повного рішення суду першої інстанції. А тому зазначене питання потребує подальшого вдосконалення з метою підвищення ефективності судового захисту прав і свобод громадян.

Ключові слова: право апеляційного оскарження, передумови права апеляційного оскарження, строки апеляційного оскарження.

Статтю присвячено дослідженню особливостей визначення строку апеляційного оскарження рішень суду першої інстанції. Основна увага зосереджена на проблематиці обчислення строку оскарження рішення суду у виняткових випадках відкладення складання повного тексту такого рішення.

Статья посвящена исследованию особенностей определения сроков апелляционного обжалования решений суда первой инстанции. Основное внимание сосредоточено на проблематике исчисления срока обжалования решения суда в исключительных случаях отложения составления полного текста такого решения.

The aim of this article is to research the features of determining the period of appealing against the decisions of the court of first instance. The main focus is on the problems of computation the period of appealing against court's decisions in exceptional cases, such as postponement of drafting a complete text of a decision.

Література

1. Гражданский процесс Украины / под ред. Ю.С. Червоного. – К. : Истина, 2006. – С. 190.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України від 13.12.2011 р. № 17-рп/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-11/page>.
3. Мінченко Р. Деякі питання апеляційного провадження в цивільному судочин-

стві України / Р. Мінченко // Юридичний вісник. – 2010. – № 4. – С. 66.

4. Петров Я.А. Судова реформа та Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: більша правова визначеність є доброю новиною для інвестора / Я.А. Петров, М.Г. Сорочинський // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 4. – С. 119.

5. Курс цивільного процесу : підручник / за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – С. 845.

6. Балюк М.І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях) / М.І. Балюк, Д.Д. Лупеник. – Х. : Харків юридичний, 2008. – С. 470.

7. Степанова Т. Сутність апеляційного оскарження та право на апеляцію / Т. Степанова, О. Ломакіна // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 2. – С. 40-41.

УДК 347.467.4

О. Олійник,

аспірант заочної форми навчання кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ЗАСТАВА МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Основні засоби багатьох підприємств, особливо якщо мова йде про компанії з надання інформаційних послуг, складаються з об'єктів права інтелектуальної власності. До таких об'єктів можуть відноситися комп'ютерні програми, методичні рекомендації, плани тренінгів, семінарів, тексти лекцій та інші. Проте відсутність чіткої регламентації використання даних об'єктів унеможливорює їх повноцінну реалізацію у діяльності підприємств. Такі підприємства втрачають можливість фінансування у кредит під заставу своїх авторських прав, що призводить до гальмування не тільки їх економічного, а й інноваційного розвитку.

Дослідженнями у даному напрямку займалися такі вчені, як В. Кастальський, О. Руказова, В. Євдокимова,

С. Ястребов, Ю. Рудченко, О. Тверезенко, А. Грищенко. Проте ці дослідження є поодинокими і не містять систематичного підходу до вирішення даного питання. Саме тому зазначені прогалини у законодавстві України з регулювання відносин щодо комерційного використання майнових авторських права у якості предмета застави і становлять предмет дослідження у даній статті.

Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) [1] не передбачено формальної процедури для виникнення авторського права. Авторське право виникає з моменту створення твору, тобто надання твору об'єктивної форми вираження (ст. 437 ЦК України).

Відповідно до пункту 1 статті 3 Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року, прийнятою Організацією